OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
LsN Janne Kanerva

8.11.2021

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SCHENGENIN TIETOJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖÄ KOSKEVIA ASETUKSIA TÄYDENTÄVÄKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI (HE 35/2021 vp)

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallisen lausunnon vielä siitä, miten hallituksen esityksen HE 135/2020 vp pohjalta hyväksytyt rikoslain (39/1889) 34 a lukuun tehdyt muutokset tulisi huomioida henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 18 §:ssä, jossa viitataan rikoslain 34 a luvun säännöksiin. Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriötä arvioimaan, onko rikoslain 34 a lukuun tehtyjen muutosten vuoksi perusteltua muuttaa poliisin henkilötietolain 18 §:n 1 momentin 1 kohta ja 2 momentin 1 kohta esimerkiksi muotoon: ”1) rikoslain 34 a luvun 1, 1 a, 2−4, 4 a−4 c, 5 ja 5 b−5 d §:ssä tarkoitetut terrorismirikokset;” tai jollakin muulla tavoin. Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan kunnioittavasti seuraavan:

Hallituksen esityksessä HE 35/2021 vp henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 18 §:ää ehdotetaan muutettavaksi muun ohessa niin, että sen 1 momentin 1 kohdassa ja 2 momentin 1 kohdassa viitataan rikoslain 34 a luvun 1, 1 a, 2−4, 4 a−4 c, 5 ja 5 a−5 c §:ssä tarkoitettuihin terrorismirikoksiin. Pykälän perusteluissa (s. 36) todetaan, että terrorismirikoksilla tarkoitetaan VIS-päätöksessä (neuvoston päätös 2008/633/YOS, 2 artiklan 1 kohdan c alakohta) tekoja, jotka kansallisessa lainsäädännössä määritellään rikoksiksi ja ovat terrorismin torjumisesta 13 päivänä kesäkuuta 2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS 1−4 artiklassa mainittuja tai niitä vastaavia rikoksia. Perusteluissa todetaan myös, että kyseinen puitepäätös on kumottu terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2017/541 eli ns. terrorismidirektiivillä. Viittaus rikoslain 34 a lukuun täsmennettäisiin kattamaan ainoastaan ne rikoslain 34

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

a luvun säännökset, jotka kuuluvat terrorismidirektiivin soveltamisalaan. Samat näkökohdat koskevat myös nyt kysymyksessä olevan pykälän 2 momentin 1 kohtaan ehdotettavaa vastaavaa terrorismirikosten rajausta, joka perustuisi Eurodac-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 603/2013) 2 artiklan 1 kohdan j alakohtaan.

Kuten kysymyksessä olevan pykälän perusteluista ilmenee, terrorismirikoksia koskeva puitepäätös on korvattu terrorismidirektiivillä, jonka 27 artiklan mukaan viittauksia puitepäätökseen pidetään viittauksina terrorismidirektiiviin. Tämän on katsottu koskevan myös puitepäätöksessä ja direktiivissä säänneltyjä rikoksia niin, että puitepäätöksessä säännellyt rikokset korvautuvat direktiivissä säännellyillä rikoksilla.

Terrorismidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä arvioitiin direktiivin vastaavuus Suomen lainsäädännön kanssa ja tehtiin rikoslakiin muutokset, jotka tulivat voimaan 15.11.2018 (HE 30/2018 vp, LaVM 4/2018 vp, EV 80/2018 vp ja rikoslain muuttamisesta annettu laki 874/2018). Direktiiviin liittyvinä terrorismirikoksina voidaan pitää kaikkia siitä lähtien tämän vuoden huhtikuuhun asti rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädettyjä rikoksia. Niitä olivat terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset (1 §), terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos (1 a §), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (2 §), terroristiryhmän johtaminen (3 §), terroristiryhmän toiminnan edistäminen (4 §), koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §), kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten (4 b §), värväys terrorismirikoksen tekemiseen (4 c §), terrorismin rahoittaminen (5 §), terroristiryhmän rahoittaminen (5 a §), matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (5 b §) ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen (5 c §).

Terrorismidirektiivin täytäntöönpanon jälkeen on rikoslain 34 a lukua muutettu terrorismin rahoittamisrikoksia koskevien säännösten muuttamisen yhteydessä. Nämä luvun muutokset tulivat voimaan 15.4.2021 (HE 135/2020 vp, LaVM 2/2021 vp, EV 19/2021 vp sekä rikoslain 1 ja 34 a luvun muuttamisesta annettu laki 281/2021). Tuossa yhteydessä luvun 5 §:n rikosnimike muutettiin terrorismirikoksen rahoittamiseksi ja uutena terrorismirikoksena säädettiin rangaistavaksi terroristin rahoittaminen (5 a §). Uuden pykälän lisäämisen vuoksi luvun eräiden rikosten pykälätunnukset muuttuivat (terroristiryhmän rahoittaminen 5 b §, matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten 5 c § ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen 5 d §). Tuolloin rikoslain 34 a lukuun tehdyt muutokset eivät liittyneet terrorismidirektiiviin, jonka täytäntöönpano oli siis toteutettu jo vuonna 2018, vaan eräisiin muihin kansainvälisiin velvoitteisiin ja sääntelyn selkeyttämistarpeisiin.

Edellä todetun perusteella nykyisen lainsäädännön mukaisista terrorismirikoksista terrorismidirektiivin mukaisia rikoksia ovat terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset (1 §), terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos (1 a §), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen

valmistelu (2 §), terroristiryhmän johtaminen (3 §), terroristiryhmän toiminnan edistäminen (4 §), koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §), kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten (4 b §), värväys terrorismirikoksen tekemiseen (4 c §), terrorismirikoksen rahoittaminen (5 §), terroristiryhmän rahoittaminen (5 b §), matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (5 c §) ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen (5 d §). Terrorismidirektiivin 27 artiklan vuoksi nämä ovat myös merkitykselliset henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 18 §:n kannalta. Tältä pohjalta arvioituna viimeksi mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdassa ja 2 momentin 1 kohdassa pitäisi viitata rikoslain 34 a luvun 1, 1 a, 2−4, 4 a−4 c, 5 ja 5 b−5 d tarkoitettuihin terrorismirikoksiin. Tällaisen viittauksen oikeellisuutta myös hallintovaliokunnan pyynnössä pyydetään arvioimaan.

Tässä yhteydessä on kuitenkin aihetta kiinnittää huomiota terrorismin rahoittamisrikoksia koskevien säännösten muuttamisen yhteydessä tehtyyn lainsäädäntömuutokseen, jossa tehtiin terrorismidirektiiviliitännäisiä rikoksia laajempi muutos. Tuolloin muutettiin puitepäätösviittaukseen perustuvaa terrorismirikoksen määritelmää lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetun lain (657/2019) 3 §:n 6 kohdassa niin, että se kattaa myös rikoslain 34 a luvun 5 a §:ssä rangaistavaksi säädetyn terroristin rahoittamisen. Terroristin rahoittamisen sisällyttämistä terrorismirikoksen määritelmään mainitussa kohdassa on perusteltu hallituksen esityksessä HE 135/2020 vp (s. 36) seuraavasti:

> ”Terroristin rahoittamisen säätäminen rangaistavaksi ei perustu terrorismirikoksia koskevaan puitepäätökseen ja sen korvanneeseen direktiiviin. Näin tämän esityksen mukainen terroristin rahoittaminen ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/681 terrorismirikosten määritelmän piiriin kuuluva rikos. Kun arvioidaan tarvetta muuttaa lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetun lain 3 §:n 6 kohtaa niin, että siinä viitataan myös tässä esityksessä ehdotettavaan terroristin rahoittamista koskevaan pykälään, on otettava erityisesti huomioon se, että mainittu terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemistä edistävä rikos olisi asteikkonsa perusteella vakava rikos ja myös vakavampi rikos kuin useat kohdassa viitatut rikokset. Direktiivistä ei myöskään näytä aiheutuvan estettä kohdan tällaiselle täydentämiselle. …”

Oikeusministeriön tiedossa ei ole estettä sille, että henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa ja 2 momentin 1 kohdassa viitattaisiin myös terroristin rahoittamista koskevaan rikoslain 34 a luvun 5 a §:ään. VIS-asetuksen ja Eurodac-asetuksen terrorismirikosten määritelmät myös jättävät rikosten piirin jossakin määrin auki (”tai niitä vastaavia rikoksia”). Kysymys on kuitenkin sisäministeriön hallinnonalan lainsäädännöstä, joten sen näkemyksellä on keskeinen merkitys arvioitaessa edellytyksiä ja tarvetta lisätä kohtiin viittaus myös rikoslain 34 a luvun 5 a §:ään. Asian arvioinnissa on oletettavasti merkitystä myös sillä, mikä merkitys ja vaikutus lisäyksellä olisi käytännön tietojensaantitoiminnan kannalta.